

Kliimaministri määruse „Strateegilise gaasivaru varumakse määr“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Varumakse uus määr, mis jõustub 01.02.2025, kehtestatakse MGS § 26⁸ lõike 6 alusel varu haldaja ettepanekul kliimaministri määrusega. Varu haldaja, AS-i Eesti Varude Keskus (edaspidi EVK) ettepanek on kehtestada alates 01.02.2025 strateegilise gaasivaru varumakse määraks 0,73 eurot megavatt-tunni kohta. Varumakse tasumise kohustus tekib gaasi tarbimisel ning varumakse maksab EVK-le võrguettevõtja, kes kogub seda gaasitarbijatelt vastavalt neile edastatud gaasikogustele. MGS § 26⁸ lg 4 sätestab, et varumakse määra võib muuta vastavalt varu ning veeldatud maagaasi terminali haalamiskai ja taristu haldamise tegelikele kuludele ning gaasi müüginahule. Muudatus tuleb teha, kui haldamise kulusid pole võimalik katta laekunud ja kehtiva varumakse määra alusel eeldatavalt laekuva varumakse arvelt. Muudetud varumakse määr hakkab kehtima järgmisel kuul selle kehtestamise kuust arvates.

Varumakse tõstmise vajadus tuleneb asjaolust, et sellel aastal tuli ajutiselt hoiustamiskulude tõusu tõttu maksta kõrgemat gaasi hoiustamise tariifi Läti Incukalnsi maa-aluses gaasihoidlas, mida kehtiv varumakse ei võimaldanud katta. Ajutine tariif (3,226 €/MWh), mis kehtis viis kuud, oli ca 2,4 korda suurem eelnevast hoiustamise tariifist 1,3581 €/MWh. Sellega kaasnes rahaline puudujääk EVK-le. Puudujäägi katmiseks tuleb tõsta varumakset, et edaspidi oleks võimalik tagada gaasivaru hoiustamine ja katta tekkinud rahaline puudujääk. Alates 01.10.2024 kehtib Eestile eritariif tulenevalt Läti energiaseaduse muudatusest, mis võimaldab Eestil kuni 2029-3030. hoiustamisperioodini hoida strateegilist gaasivaru varasema tariifiga 1,3581 €/MWh.

Alates 01.07.2024 on varumakse määraks olnud 0,64 eurot megavatt-tunni kohta. Uus varumakse määr on võrreldes varasemaga 9 senti suurem, ehk 0,73 eurot megavatt-tunni kohta. Viimane varumakse suurenemine tulenes haalamiskai halduskulude arvamises varumakse hulka. Kui varasemalt maksis keskmine gaasi kodutarbija tarbimisega 9 MWh aastas varumakset 5,76 eurot aastas (9MWh*0,64€), siis edaspidi tuleb varumakset maksta 6,57 eurot aastas (9MWh*0,73€). See tähendab, et uue varumakse määraga suureneb keskmine kodutarbija rahaline koormus 0,81eurot aastas (seitse senti ühe kuu kohta). Uus varumakse moodustab ka edaspidi tarbija lõplikust gaasiarvest ca 1%.

Eelnõu ja seletuskirja koostas Kliimaministeeriumi energeetika osakonna varustuskindluse nõunik Kristjan Kaldmaa (kristjan.kaldmaa@kliimaministeerium.ee, 5885 1135). Eelnõu juriidilise ekspertiisi tegi Kliimaministeeriumi õigusosakonna nõunik Anna-Liisa Kotsjuba (anna-liisa.kotsjuba@kliimaministeerium.ee, 625 8998).

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga, Euroopa Liidu õiguse rakendamisega ega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

MGS § 26⁷ lõike 1 kohaselt kaetakse alates 01.05.2023. a strateegilise gaasivaru (1 TWh) haldamise kulud gaasivaru maksest. 02.05.2024 jõustunud maagaasiseaduse (RT I, 02.05.2024,

8) muudatuste tulemusel kuulub alates 01.07.2024 varumakse hulka ka haalamiskai haldamisega seotud kulud. Varumakse kehtestatakse MGS § 26⁸ lõike 6 alusel varu haldaja ettepanekul valdkonna eest vastutava ministri, ehk kliimaministri, määрусega.

Varumakse tasumise kohustus tekib tarbijatel gaasi tarbimisel ning selle maksab EVK-le võrguettevõtja, kes kogub varumakset tarbijatelt. Varumakse määr väljendatuna eurodes megavatt-tunni edastatud gaasi koguse kohta kehtestatakse üks kuu enne selle kehtima hakkamist, ehk antud juhul 01.01.2025. Varumakse määra kehtestamise aluseks on strateegilise gaasivaru koguse haldamiseks vajalik eeldatav kulu koos haalamiskai halduskuludega jagatuna tarbitava gaasi eeldatava kogusega.

Gaasivaru haldamise kulu

Strateegilise gaasivaru haldamise kulude katmise põhimõtted on sätestatud MGS § 26⁷ lõigetega 1 ja 2 – strateegilise gaasivaru haldamise kulud kaetakse varumakse maksja tasutavast strateegilise gaasivaru maksest. Strateegilise gaasivaru haldamise kulud on:

- 1) strateegilise gaasivaru hoidmisega seotud kulu;
- 2) strateegilise gaasivaru ning veeldatud maagaasi terminali haalamiskai ja taristu kindlustamise kulu;
- 3) strateegilise gaasivaru koguse ja varu nõuetele vastavuse kontrollimise kulu;
- 4) strateegilise gaasivaru ning veeldatud maagaasi terminali haalamiskai ja taristu haldaja tegevuskulu;
- 5) strateegilise gaasivaru ning veeldatud maagaasi terminali haalamiskai ja taristu haldaja finantskulu;
- 6) muud käesolevast seadusest tulenevad strateegilise gaasivaru hoidmise ning veeldatud maagaasi terminali haalamiskai ja taristu haldamisega seotud kulud.

Varumakse tõstmise vajadus tuleneb asjaolust, et gaasi hoiustamise tariif tõsteti 2024. aastal tasemele 3,226 euronit megavatt-tunni kohta. See oli ca 2,4 korda suurem eelnevast hoiustamise tariifist 1,3581 €/MWh. Kuigi Läti Seimis oli käesoleva aasta esimeses pooles menetluses energiaseaduse muudatus, millega sooviti luua gaasihoidla operaatorile Conexus Baltic Grid-ile seaduslik alus lähiriikide strateegilise gaasireservi hoidmiseks eritingimustel, siis suve asemel lükkus jõustumine edasi sügisesse. Alates 01.10.2024 kehtib eritariif Eesti strateegilisele gaasivarule, milleks on varasem 1,3581 €/MW/h. Kuna 01.05.2024-01.10.2024 (viis kuud) maksti ajutiselt kõrgemat tariifi, mida kehtiv varumakse ei võimaldanud katta, siis sellega kaasnes rahaline puudujääk EVK-le. Puudujäägi katmiseks tuleb tõsta varumakset, et edaspidi oleks võimalik tagada gaasivaru hoiustamine ja katta tekkinud rahaline puudujääk.

2025. aasta 01. veebruarist jõustuva strateegilise gaasivaru varumakse määra arvutuse aluseks on võetud 5 näitajat (arvestusega 15 kuud 01.02.2025-30.04.2026):

- eelmise perioodi arvestuslik saldo (-637 204 eurot)
- Inčukalnsi hoiutasude strateegiliste varude hoiustamise hinnakiri (kokku 1 697 625 eurot periood kohta, ehk 113 175 eurot/kuus)
- gaasivaru halduskulu osa EVK eelarves (kokku 180 378 eurot perioodi kohta, ehk 12 025 eurot/kuus)

- LNG vastuvõtu võimekuse hoidmine Pakrineeme sadamas (kokku 871 014 eurot perioodi kohta, ehk 58 067 eurot/kuus)
- perioodi (01.01.2025-30.04.2026) gaasitarbimise prognoos 4 644 251 MWh.

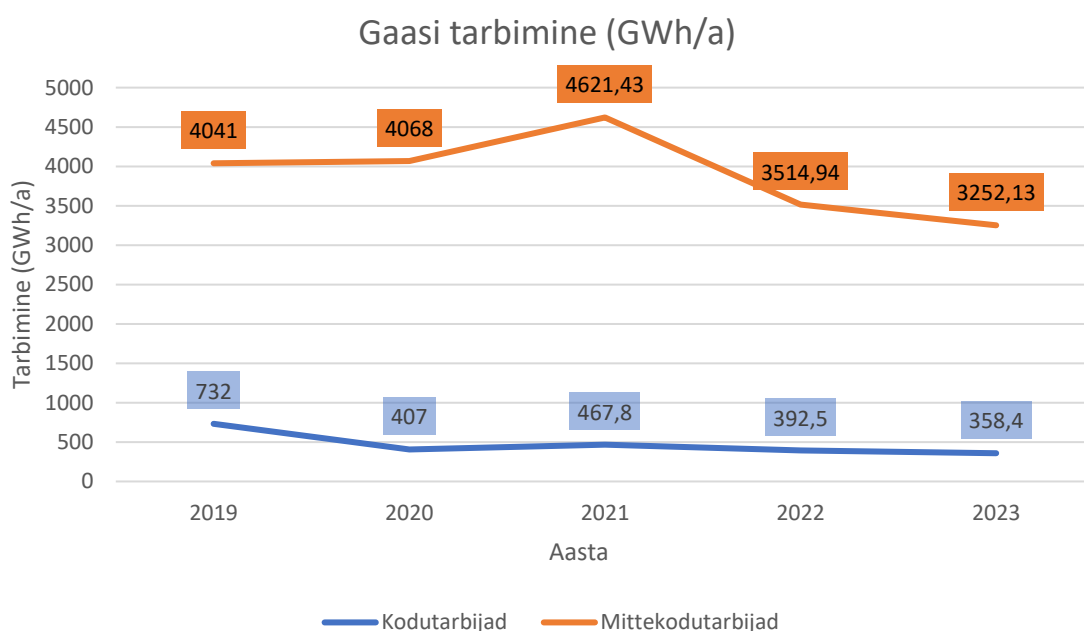
Nende lähteandmete alusel arvatuna vajavad perioodil 01.02.2025 kuni 30.04.2026 varumaksest katmist kulud kogusummas 3 386 221 eurot. Sellest tulenevalt kujuneb varumakse määraks 0,73 eurot/MWh.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrusega tehtavad muudatustel pole puutumust Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Määrusega kehtestatakse alates 1. veebruarist 2025. a kehtima hakkav uus gaasi varumakse määr. Uueks varumakse määraks on 0,73 eurot megavatt-tunni kohta. Konkurentsiameti andmetel oli Eestis 2023. aastal kodutarbijaid 49 021 ning nende gaasitarbimise maht oli 358,4 GWh. Mittekodutarbijaid, ehk äritarbijaid, oli kokku 14 466, kelle tarbimismaht oli 3252,13 GWh.¹ Muudatused omavad rahaliselt suuremat mõju äritarbijatele, kuna nad tarbivad ligi kümme korda rohkem võrreldes kodutarbijatega (vt joonis 1). Samuti toob varumakse suurenemine kaudse kulu kaasa ka nendele kodutarbijatele, kes tarbivad kaugkütet või sooja vett, mis pärineb gaasil töötavatest katlamajadest.



Joonis 1. Gaasi tarbimine kodutarbijate ja mittekodutarbijate näitel (Allikas: Konkurentsiamet²)

Nii äritarbijatel kui kodutarbijatel moodustab varumakse ligikaudu 1% lõplikust gaasiarvest. Osakaal sõltub gaasi hinnast. Kui gaasi hind on kõrgem, siis varumakse näiline osakaal on madalam. Kui gaasi hind on madalam, siis on varumakse osakaal suurem. Siiski uue gaasivaru varumakse määra kehtestamine omab vähest rahalist mõju lõpptarbijatele.

¹ [ARUANNE ELEKTRI- JA GAASITURUST EESTIS 2023](#). Konkurentsiamet: Tallinn.

² [ARUANNE ELEKTRI- JA GAASITURUST EESTIS 2023](#). Konkurentsiamet: Tallinn.

Näiteks keskmine kodutarbija, kes elab kortermajas, tarbib aastas 9 MWh gaasi hinnaga 60 eurot/MWh (aastas kokku 540€). 60 eurot/MWh sisaldab juba lõpptarbija hinnakomponente (gaas ise, võrgutasu, aktsiis). Selle näite põhjal varumakse tähendaks tarbijale aastas rahalist väljaminekut, milleks on ligikaudu 6,5 eurot aastas ($9 \text{ MWh} \cdot 0,73 = 6,57 \text{ €}$). See tähendab, et uue varumakse määraga suureneb keskmise kodutarbija rahaline koormus 0,81 eurot aastas võrreldes varasemaga, kuna eelneva varumakse alusel oli keskmiseks aastaseks kogukuluks kodutarbija näitel 5,76€/MWh.

Alates 01.02.2025 kehtima hakkav uus varumakse moodustaks edaspidi tarbija lõplikust gaasiarvest marginaalse osa, ligikaudu 1% ($6.57\text{€}/540\text{€}=1,2\%$).

Pidades silmas äritarbijaid, siis vähesel määral võib gaasi varumakse kaasa tuua teenuste ja toodete lõpphinna suurenemise, kuid tegemist on väikese mõjuga. Kui teenuste pakkumisel (näiteks kaugküte) või tootmisel (näiteks gaasiküttel tootmishooned) sõltutakse gaasist, siis ettevõtjad arvestavad varumaksega kuluga teenuste ja toodete lõpphinna väljakujunemisel. Tervikuna on mõju Eesti majandusele minimaalne. Siiski mõlemate tarbijagruppide puhul tuleb mees pidada, et tegemist on kriisiolukordades toimetulekuks mõeldud maksega. Kriisiolukorras on kõikidele gaasitarbijatele võrdselt tagatud gaasivarust gaasiga varustatus ning on tagatud võimekus hädaolukorras kasutada Pakrineeme haalamiskaid täiendava FSRU toomiseks.

5. Määruse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Määruse rakendamisega ei kaasne riigieelarvele ega kohaliku omavalitsuse üksuse eelarvele täiendavaid tegevusi, kulusid ega tulusid. Gaasi varumakse toob kaasa vähesel määral kulude kasvu ainult nendel riiklikel asutustel ja kohalikel omavalitsustel, kes tarbivad gaasi (näiteks gaasiküte).

6. Määruse jõustumine

Käesolev määrus jõustub 1. veebruaril 2025. aastal. Maagaasiseaduse §26⁸ lõike 2 kohaselt kehtestatakse varumakse määr väljendatuna eurodes megavatt-tunni müüdud gaasi kohta üks kuu enne selle kehtima hakkamist ehk hiljemalt 1. jaanuaril 2025.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Määruse eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemis EIS Rahandusministeeriumile ja arvamuse avaldamiseks AS-ile Eesti Varude Keskus, Konkurentsiametile ja Eesti Gaasiliidule.